

וישלח יהושע - הפטרת השבת

מים ראשונים: בהפטרות רבות בלוח השנה קשה קצת למצוא את הקשר לפרשת השבוע, לעתים מצטמצם קשר זה למילה או שתיים ותו לא. הפטרת השבת, לעומת זאת, היא מההפטרות שהקשר שלהן לפרשת השבוע הוא פשוט וברור ואפשר אפילו לראות בה מעין 'אירוע מתקן' לסיפור המרגלים, נחמה ועידוד מהאירועים הקשים שבפרשה. הנה, אצל דור הבנים, אצל יהושע תלמיד משה, הדברים הם אחרת.¹

וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים מרגלים חרש לאמר לכו ראו את הארץ ואת יריחו וילכו ויבאו בית אשה זונה ושמה רחב וישכבו שמה: (יהושע ב א).²

ספרי פרים פרשת עקב פסקא נב

... תאמר שלא היו אנשי יריחו גדולים וקשים? והלא כבר נאמר: "וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים מרגלים חרש לאמר לכו ראו את הארץ ואת יריחו" (יהושע ב א). יריחו בכלל היתה, ולמה יצאת? מלמד שהיתה קשה כנגד כולם.³

במדבר רבה פרשת בעלזותך, פרשה טו סימן טו

"עשה לך שתי חצוצרות כסף ... והיו לך" (במדבר י ב) - שיהיו תוקעין לפניך כמלך ... אתה משתמש בהן ואין אחר משתמש בהן.⁴ תדע לך, שהרי יהושע תלמידו של משה לא נשתמש בהן אלא בשופרות, כשבא להילחם ביריחו.⁵ נתכנסו ליריחו ז' אומות, שנאמר: "ותעברו את הירדן ותבואו אל יריחו, וילחמו בכם בעלי יריחו: האמורי והפריזי והכנעני והחתי והגרשי החוי והיבوسی ואתם בידכם" (יהושע כד יא)⁶ - וכי שבע אומות היו בעלי יריחו? אמר רבי שמואל בר נחמני: יריחו הייתה נגרא של ארץ ישראל,⁷ אם נכבשה יריחו מיד כל הארץ נכבשת.⁸

¹ שגור בלשונו החלוקה לדור יוצאי מצרים ודור הבניים, אבל צריך לזכור שכל מי שהיה בשעת חטא המרגלים פחות מגיל עשרים, זכה להיכנס לארץ. כל בני 16, 17, 18, 19 גם יצאו ממצרים (שנה וחצי קודם), גם נכחו במעמד הר סיני וגם נכנסו לארץ.

² הבדל בולט ראשון הוא קיצור התנעת השליחות. הציווי של יהושע הוא קצר ופשוט: "לכו ראו את הארץ", בהשוואה עם דבריו הארוכים של משה בפרשה: "וראיתם את הארץ מה הוא ואת העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב: ומה הארץ אשר הוא יושב בה הטובה הוא אם רעה ומה הערים אשר הוא יושב בהן הנה במחנים אם במצרים: ומה הארץ השמנה הוא אם רזה היש בה עץ אם אין" (במדבר יג יח-כ). אין גם שמות לאנשים (חז"ל מגלים לנו שהם כלב ופנחס) ויש דיווח קצר וענייני כשהם חוזרים: "כי נתן ה' בידנו את כל הארץ וגם נמנו כל ישיבי הארץ מפנינו". יש לשים לב גם למספר: שני אנשים, ללא צורך בנציגות של כל שבט ושבט, כמו בפרשה, מה שאולי ליבה והתסיס את השליחות והכשילה. אפשר בהחלט ללמוד את פסוקי המקרא ולהשוות את שני הסיפורים בלשונם וכפשטם, ואנו נלך כדרכנו בנתיבות המדרש ופרשני המקרא.

³ השליחות של יהושע היא אמנם "לראות את הארץ", אבל ממוקדת ביריחו שהיא מפתח הכניסה לארץ: "סוגרה של ארץ ישראל" כלשון המדרש שנראה להלן. אנשיה הם "גדולים וקשים" ואם תכניע אותם, כיבוש שאר הארץ יהיה קל יחסית. גם מיקוד זה הוא הבדל מעניין בין משה ליהושע, בין לשלוח אנשים מלב המדבר לארץ בכללותה ובין לשבת מול יריחו ולראגל אותה ספציפית. ואולי גם ההבדל בין לתור עיר כמו חברון שהיא במרכז הארץ ובה ילידי הענק, ובין לחפור עיר ספר כמו יריחו אצל יהושע. ועל כך אולי חייב יהושע תודה למשה שהביא אותו עד לנקודה זו. ראה גם שמדרש ספרי זה מיוסד על דברי משה החותמים את פרשת עקב (דברים יא כה): "לא יתיצב איש בפניכם פחדכם ומוראכם: יתן ה' אלהיכם על פני כל הארץ אשר תדרכו בה פאשר דבר לכם".

⁴ חזרנו לפרשת השבוע שעבר, פרשת בעלזותך, לציווי החד-פעמי של עשיית החצוצרות, עליו טרם זכינו לכתוב, שהיו מיוחדות למשה ונגזרו עוד בחייו לקראת מותו, כמתואר בהמשך המדרש שם (ראה גם בראשית רבה צו ג). ממקור זה וגם ממקורות אחרים (ויקרא רבא לא ד, ירושלמי סנהדרין פרק א הלכה ג ועוד) למדנו שהמשה היה דין של מלך, שגם עליו אם נזכה נכתוב בע"ה בפרשת וזאת הברכה: ויהי בישורון מלך. מה כל זה שייך לנושא שלנו?

⁵ ליהושע דרך והנהגה משלו. לא רק שאינו נעזר בחצוצרות הפרטיות של משה, גם לא בציווי התורה: "וכי תבאו מלחמה בארץכם על הצר הצר אתכם והרעתם פחצרות ונזכרותם לפני ה' אלהיכם ונושעתם מאיביכם", שהרי יכול היה לעשות חצוצרות משלו. יהושע בוחר בשופר. האם עובדה זו מסמלת את דרכו הייחודית של מי שחי בצילו הענק של משה וכעת צריך ליצור הנהגה משלו? האם מתקשר הדבר למעמד הר סיני ולציווי ליהושע: "לא ימוש ספר התורה הזה מפניך והגית בו יומם ולילה" (ראה בראשית רבה ו ט)? או שמא לשופר החירות? בדקנו ומצאנו שבכל ספרי התנחלות עם ישראל בארץ: יהושע, שמואל א ו-ב ואף מלכים א ועד אמצע מלכים ב, אין חצוצרות, רק שופרות! האם יהושע קבע כאן תקדים שלא כמשה וכתורה?

⁶ דברי יהושע בסוף הספר בנאום הסיכום והפרידה שלו בכינוס העם בשכם.

⁷ נגרא ובעברית נגר: "בריה, מוט סוגר או יתד לנעילת דלת" (אבן שושן). ומכאן המקצוע נגר ונגרות (ואף המילה מגירה).

⁸ ובמקורות אחרים (מדרש תנחומא כאן) הביטוי הוא: "סוגרה של ארץ ישראל". ואף לעתיד לבוא, יריחו היא נקודת ההתחלה, כפי שאומר הנביא הושע (פרק ב פסוק יז): "ונתתי לה את כרמיה משם ואת עמק עכור לפתח תקוה". ראה דברינו [עין בפרשת מסעי](#) שם הבאנו את הסיפור ההיסטורי על מייסדי פתח תקווה אם המושבות, "ארבעת הרוכבים" מהיישוב הישן בירושלים, שמטרתם המקורית הייתה לייסד את פתח תקוה ליד יריחו ורק לאחר שהשלטון העותומני התנגד לכך, העתיקו את המקום לאומלץ, היא פתח תקווה של היום. זאת אמנם מסיבות של התיקון של חטא עכן, אבל אולי העניין מתקשר גם למעמדה של יריחו כשער הכניסה לארץ ישראל.

רמב"ן במדבר פרק יג פסוק ב

... אבל יישוב העניין בזה, כי ישראל אמרו כדרך כל הבאים להילחם בארץ נוכריה ששולחים לפניהם אנשים לדעת הדרכים ומבוא הערים ובשובם ילכו התרים בראש הצבא להורות לפניהם הדרכים... וזו עצה הגונה בכל כובשי ארצות, וכן עשה עוד משה עצמו שנאמר (להלן כא לב) וישלח משה לרגל את יעזר, וכן ביהושע בן נון (יהושע ב א) שנים אנשים מרגלים. ועל כן היה טוב בעיני משה. כי הכתוב לא יסמוך בכל מעשיו על הנס, אבל יצוה בנלחמים להיחלץ ולהישמר ולארום, כאשר בא הכתוב במלחמת העי (שם ח ב) שהיתה על פי השם ובמקומות רבים. אז נמלך משה בשכינה, ונתן לו השם רשות ואמר לו: שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען, וידעוה ויגידו לכם ועל פיהם תתייעצו בענין הכיבוש.⁹

במדבר רבה פרשת שלח, פרשה טז סימן א¹⁰

הלכה: ¹¹ מהו לפרוש לים הגדול קודם לשבת שלשה ימים? שנו רבותינו: ¹² אין מפליגין בספינה בים הגדול שלושה ימים קודם לשבת, בזמן שהוא הולך למקום רחוק. אבל אם מבקש לפרוש כמו מצור לצידון, מותר לו לפרוש אפילו בערב שבת, מפני שהדבר ידוע שהוא יכול לילך מבעוד יום. במה דברים אמורים? בשליח הרשות. ואם היה שליח מצוה, מותר לו לפרוש בכל יום שירצה. למה? מפני שהוא שליח מצוה, ושליח מצוה דוחה את השבת...¹³ שאין לך חביב לפני הקב"ה כשליח שמשלח לעשות מצוה ונותן נפשו כדי שיצליח בשליחתו, ואין לך בני אדם שנשלחו לעשות מצוה ונתנו נפשם להצליח בשליחתו, כאותם שנים ששלח יהושע בן נון, שנאמר: "וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים וכו'" (יהושע ב א). מי היו? שנו רבותינו: אלו פנחס וכלב, והלכו ונתנו נפשם והצליחו בשליחתו.. ללמדך כמה נתנו שני צדיקים אלו נפשם לעשות שליחותם. אבל שלוחים ששלח משה היו רשעים. מנין? ממה שקרינו בענין: "שלח לך אנשים".¹⁴

רבי בחיי בן אשר במדבר פרק יג

ומה שהיו המרגלים שנים עשר ודי שיהיו שנים או שלשה, כענין שנאמר ביהושע: (יהושע ב, א) "שנים אנשים מרגלים חרש לאמר", לפי שרצה הקב"ה שתהיה השליחות הזאת בהסכמת כל שבטי ישראל, איש אחד מכל שבט ושבט. כדי שאם יצליחו בשליחתו, יהיו כל ישראל שותפין בזכות; ואם לא יצליחו, יהיו כולן שותפין בעונש כמו שאירע בהם.¹⁵

⁹ כבר הרחבנו לדון בדברי רמב"ן אלה בדברינו [שלח לך אנשים](#) בפרשה זו בשנה האחרת, במחלוקתו עם רש"י, שיסודותיה במדרשי חז"ל, אם האנשים שנשלחו ע"י משה לתור את הארץ היו מלכתחילה רשעים רק מוסוים, וכל השליחות הייתה לא נחוצה אם לא מוטעית מיסודה: "שלח לך - לדעתך, אני איני מצוה לך" - שיטת רש"י, או שהייתה זו שליחות נכונה ומקובלת וקרה מה שקרה והאנשים-המרגלים חטאו והפכו את עורם - שיטת רמב"ן. מה שחשוב לנו הפעם היא הראיה שרמב"ן מביא מההפטרה. שליחת המרגלים ע"י יהושע "כדרך כל הבאים להילחם בארץ נוכריה ששולחים לפניהם אנשים לדעת הדרכים ומבוא הערים ובשובם ילכו התרים בראש הצבא להורות לפניהם הדרכים... וזו עצה הגונה בכל כובשי ארצות... כי הכתוב לא יסמוך בכל מעשיו על הנס", היא ההוכחה לכך שגם שליחת המרגלים ע"י משה הייתה מעשה נכון. ומה קרה? מה שיכול לקרות לכל אחד מאיתנו. בני אדם משתנים ומשנים דעתם. פעם מאמינים ופעם כופרים, פעם בוטחים ופעם מפחדים, פעם דוברי אמת ופעם מוציאי דיבה. זהו הטבע האנושי. ההפטרה, לשיטת רמב"ן מוכיחה על הפרשה. ומה יענה על כך רש"י? שיהושע הטיב לראות ממה?

¹⁰ וכן הוא, כמעט מילה במילה במדרש תנחומא (הנדפס ובובר) על הפרשה, שהם למעשה אותו מדרש. ראה הספר מבוא למדרשים.

¹¹ פתיחה בהלכה, קודם שהדרשן עובר לאגדה, ובנוסף מקביל ומקובל אחר: "למדנו רבנו".

¹² "שנו" זה היא תוספתא מסכת שבת פרק יג הלכה יג: "אין מפליגין בים הגדול פחות משלשה ימים קודם לשבת. במי דברים אמורים? ביורד לדבר הרשות. אבל ביורד לדבר מצוה, אפילו בערב שבת מותר... מצור לצידן ומצידן לצור אפילו בערב שבת מותר".

¹³ בקטע שהשמטנו מביא המדרש גם את הדין של שליחי מצווה שפטורים מהסוכה (מסכת סוכה פרק ב משנה ד) שהוא מדין העוסק במצווה פטור ממצווה או גם מדין "תשבו כעין תדור". אבל זה רק פטור ממצווה ואילו הדין ששליח מצווה יכול לחלל את השבת הוא חידוש גדול (אלא אם מדובר בפיקוח נפש, אבל זה לא הביטוי של "שליח מצווה") ולפיכך יש שמגיהים כאן "שבות" במקום "שבת", שהרי כל האיסור של הפלגה בספינה בשבת הוא מדין שבות (או עונג שבת). כך או כך, כאן מבצע הדרשן את המעבר מההלכה לאגדה.

¹⁴ מדרש זה, שהרחנו לדון בו בדברינו [שלח לך אנשים](#) הוא תשובת רש"י לרמב"ן ביחס הפרשה להפטרה. רמב"ן כאמור, יטען שההפטרה מעידה על כך שעצם מעשה שליחת המרגלים הוא ראוי ונכון ולפיכך, הוא צריך להסביר מה קרה בפרשה שלנו. איפה אירע השבר. רש"י יטען לעומתו, שהפטרת השבת היא תמונת ראי לפרשה ומראה איך שליחות שתחילתה ובסיסה חיובי מצליחה, בהשוואה עם שליחות שמלכתחילה לא הייתה ראויה ולפיכך אין לתמונה שנכשלה. מחלוקתם היא האם לפנינו סיפורים משלימים או מנוגדים.

¹⁵ כבר הזכרנו בהערה 2 לעיל את מספר השליחים אצל יהושע מול משה. זכות הראשונים לרעיון זה שמורה לרבינו בחיי (עד כמה שידינו מצאה). משה מנסה להתחשב בחלוקה של העם לשבטים ובדומה לתורה בפרשת הנשיאים שטרחה לכתוב ולחזור ולכתוב קרבן כל נשיא ונשיא על מנת לא לפגום בכבודם: "והיה קרבן כולם שווה ולא הקריב אחד מהן יותר על חברו" (ספרי זוטא פרק ז סימן פד), כך גם הוא, משה, מרכיב משלחת נכבדה של 12 אנשים "ראשי בני ישראל המה". בכך הוא לוקח סיכון. אם יחזרו בדעה טובה ואחידה, ישכנעו את העם ויפיחו בו עוז וגבורה למלחמת כיבוש הארץ - מה טוב. אך אם לא יצליחו, אם יתחילו להביע דעות שונות ולהתווכח (מה שמאד סביר בכל חבורה של שני יהודים ומעלה, כמשל העם: שני יהודים - שלוש דעות) - יהיו כולם שותפים בעונש כפי שאירע". יהושע, שהוא משבט יוסף, אינו עושה חשבונות של כבוד ויצירת קונצנזוס, אלא בוחר את המספר המינימלי

ספרי זוטא במדבר פרק י

"ויילכו ויבאו בית אשה זונה ושמה רחב". ר' יהודה אומר: ארבעה שמות של גנאי היה לה. נקרא שמה רחב הזונה כשמה. דבר אחר: רחב הזונה שהיתה מזונה עם בני המדינה מבפנים ועם הליסטים מבחוץ ... דבר אחר: רחב הזונה שהיתה מאנשי יריחו מאותן שכתוב בהן כלייה, שנאמר: "כי החרם תחרימם" (דברים כ יז).¹⁶ ועליה הוא אומר: "ומשפחות בית עבודת הבוץ" (דברי הימים א ד כא) שהיתה עסוקה בבוץ ... שהטמינה את המרגלים בבוץ ... ונאמר: "ותשב בקרב ישראל עד היום הזה" (יהושע ו כה). ר' שמעון אומר: לפי שהיום הזה רודה ברקיע, כך היא זרע קיים לפני לעולם; שעמדו ממנו שמונה נביאים וכולהם כהנים, ואלו הן: ירמיה וחלקיהו שרייה מחסייה ברוך בן נריה חנמאל שלום, ויש אומרין: אף יחזקאל ובוזי. ואף חולדה הנביאה מבני בניה.¹⁷

הפסוקים החותמים את השליחות, את פרק ב – את ההפטרה

"וַיִּשְׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיֵּרְדוּ מִהָרָר וַיַּעֲבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון וַיִּסְפְּרוּ לוֹ אֵת כָּל הַמַּצְאוֹת אֲשֶׁר עָשְׂתָם: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו יְהוֹשֻׁעַ כִּי נָתַן ה' בְּיָדְנוֹ אֵת כָּל הָאָרֶץ וְגַם נִמְגְוָה כָּל יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ."¹⁸

שבת שלום וקיי טוב

מחלקי המים

הדרוש, לא נוקב בשמם (רק המדרש מגלה לנו שהיו אלה כלב ופנחס) ואכן מצליח. גם במעשה עכן, עומד יהושע כנגד שבט יהודה החזק והגדול, שבימי בית ראשון הופך ליריב הגדול של שבט יוסף ולא נרתע.

¹⁶ ובספרי במדבר פסקא עח הוא מזכיר שרחב "היתה מעם שנאמר בו לא תחיה כל נשמה (דברים כ טז)".

¹⁷ ולכל הכבוד הזה זכתה רחב על שעשתה הכל מאהבה, כפי שהוא מסיים שם: "על שעשתה מאהבה נתן לה המקום מאהבה" (וקל וחומר לכל איש מישראל שיעשה כן). כבר הרחבנו על דמותה של רחב בדברינו [רחב](#) בפרשה זו בשנה האחרת (כולל שנישאה ליהושע והנביאים שיצאו ממנה!) ולא נחזור על הדברים. כאן נעיר רק לעניין ההשוואה בין המרגלים שלח משה ובין אלה של יהושע. חלק נכבד מסיפור המרגלים שבספר יהושע מוקדש למפגש בין המרגלים-השליחים ובין רחב תושבת הארץ, שאת עמיה ואת עיריה הם באו לחפור במטרה לכבוש. והנה היא גומלת איתם חסד ונותנת להם מחסה בביתה תוך סיכון ברור של עצמה וכל בני משפחתה. יש דו-שיח ביניהם, היא מחביאה אותם, היא מיעצת להם איך וכיצד להימלט מהעיר והיא נותנת להם את המידע שהוא אולי מטרת שליחותם העיקרית: מידע על מורל האויב: "ותאמר אל האנשים ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ וכי נפלה אמתכם עלינו וכי נמגו כל ישרי הארץ מפניכם: כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן לסיוח ולעוג אשר התרמיתם אותם: ונשמע ויפסד לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת". והם בתמורה, וללא קבלת רשות מיהושע, נשבעים לה שהיא וכל משפחתה לא ייפגעו. ראה הפלגת העניין ברות רבה ב סימן א: "תני ר' שמעון בר יוחאי: שאפילו היתה משפחתה מאתים אנשים והלכו ונדבקו במאתים משפחות אחרות, כולן ניצולות בזכותה". רק נתאר לעצמנו שהמרגלים של משה היו חוזרים ומדווחים שהם התיידדו במהלך שליחותם עם מישוהו, בחברון, בשכם, במקום כלשהו, ונשבעו לו שהוא וכל בני משפחתו המורחבת לא ייפגעו. מאותם שהתורה מצווה לא להחיות ולהחרים. מה היה אומר להם משה! אבל ליהושע, שחי כל השנים בצילו הענק של משה, יש דרך משלו. ראה דברינו [וקראת לשלום](#) בפרשת שופטים שיהושע "מסרב פקודה" במצוות מחיית שבעת העמים, כלשון מדרש דברים רבה ה יג: "כי תקרב אל עיר ... וקראת אליה לשלום ... מי קיים הפרשה הזאת? יהושע בן נון. אמר רבי שמואל בר נחמן: מה עשה יהושע? היה פורש דאטגמא בכל מקום שהיה הולך לכבוש והיה כתוב בה: מי שמבקש להשלים - יבוא וישלים, ומי שמבקש לילך לו - ילך לו ומי שמבקש לעשות מלחמה - יבוא ויעשה מלחמה". ומי שסייע וגמל חסד, יתוגמל ויבוא בקהל ישראל.

¹⁸ כשם שהנחיות יהושע למרגלים הן קצרות ופשוטות "לכו ראו את הארץ ואת יריחו", כך גם הדיווח שלהם: "כי נתן ה' בידנו את כל הארץ וגם נמגו כל ישרי הארץ מפנינו". ראה פירוש אלשיך שמתקשה מאד מדוע יהושע בכלל שולח מלאכים אחרי מה שקרה לשלוחי משה ומציע שכל השליחות התמקדה בבדיקת מורל תושבי הארץ ואיך הם רואים את ישראל, ובעקבות עוון פעור בשיטים (ראה דברינו [שטים של זנות](#) בפרשת בלק): "על כן רצה לנסות אשר ישים ה' בפי האויבים. כאשר עשה גדעון סימן מאשר יתן ה' בפי אויביו". והוא מוסיף ואומר: "שכל כוונתם (של המרגלים ויהושע) לא היתה כי אם לשמוע מה בפייהם (של תושבי הארץ), אם הם רכי לבב ויראים, או הם עזי נפש לעומת בני ישראל. ועל כן כשמעם, נעשתה שליחותם וישבו מתור הארץ ולא הלכו אנה ואנה אל אחת מערי הארץ זולת יריחו". ואי אפשר שוב שלא להשוות עם שלוחי משה. אלה של משה, קבלו רשימה מפורטת לבדיקה וחזרו ודיווחו לכאורה מדויק, עד שהפרשנים צריכים להסביר במה בדיוק היה חטאם: במילה אפס, בכך שדיווחו בפומבי ולא רק בצנעה למי ששלחם, שחזרו והסיתו אחרי דברי כלב ויהושע וכו'. אלה של משה קבלו הנחיות קצרות, וכשמעו את דברי רחב (ראה בהערה הקודמת) הבינו שאת המידע העיקרי קבלו, חזרו למחנה ישראל, דווחו למי ששלח אותם קצר ולעניין: "כי נתן ה' בידנו את כל הארץ וגם נמגו כל ישרי הארץ מפנינו".